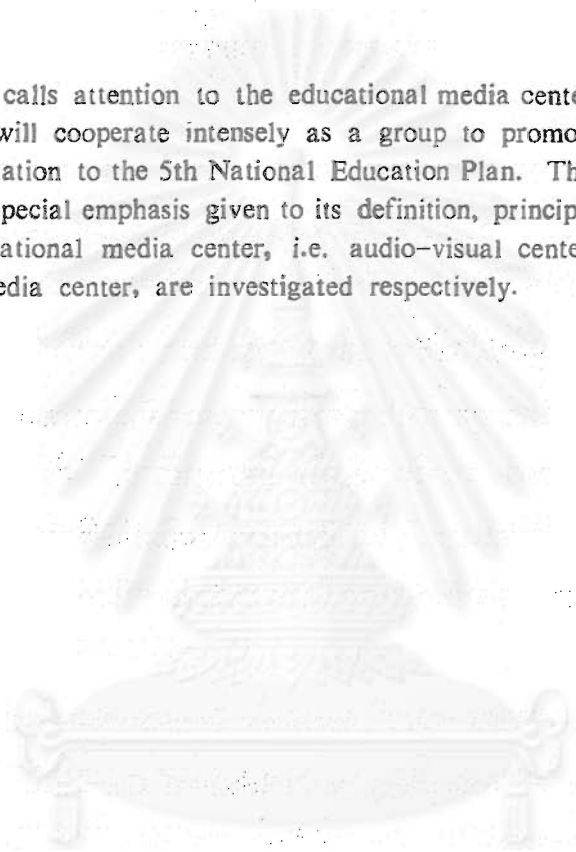

Abstract
Educational Media Center for a
Group of Schools

Manat Boonprakob

The author calls attention to the educational media center whereby the group of schools throughout the country will cooperate intensely as a group to promote their educational technology and media in implementation to the 5th National Education Plan. The concept of educational media center is examined with special emphasis given to its definition, principal functions and classification. Three types of the educational media center, i.e. audio-visual center, educational material center, and inter-educational media center, are investigated respectively.

ศูนย์สื่อการศึกษาสำหรับกลุ่มโรงเรียน

มนัส บุญประกอบ*

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 กำหนดการสอนและกิจกรรมให้มีการส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มกับมีการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ช่วยตนเองตามความสามารถและศักยภาพมากขึ้น แม้กระทั่งในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาการศึกษาไว้รวม 13 ข้อ ข้อ 5 ระบุว่า "ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตร นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาโดยมุ่งเน้น การคิดเป็น ทำเป็น ดำรงตนเป็น และแก้ปัญหาเป็น ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ 2520 ให้แล้วเสร็จ..." ทั้งนี้ย่อมแสดงว่านักการศึกษาตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรวิชาต่าง ๆ ทุกระดับชั้นเรียนเน้นการนำสื่อการสอน หรือ เทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้สอดแทรกในบทเรียนมากยิ่งขึ้น อันจะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องด้วยสื่อการสอนหรือเทคโนโลยีทางการศึกษานั้น หมายถึงทั้งวัสดุการสอน อุปกรณ์การสอน และวิธีการหรือกิจกรรมทั้งหลายที่ครูอาจนำมาใช้เพื่อให้การเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผลได้อย่างดีตามจุดประสงค์

จากรายงานการวิจัยทางการศึกษาในประเทศรอบทศวรรษที่ผ่านมาพบว่า โรงเรียนประถมศึกษา และมีธยมศึกษา ในภูมิภาคต่าง ๆ ล้วนขาดแคลนและต้อง

การสื่อการสอนแต่ขาดงบประมาณทางด้านวัสดุทัศนศึกษา นอกจากนี้ยังพบอีกว่าคุณภาพของโรงเรียนในต่าง ๆ ไม่เท่าเทียมกัน

ภายหลังจากที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรใหม่ วิชาวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในปีการศึกษา 2519 เป็นต้นมาได้จัดให้มีโครงการติดตามผลการใช้หลักสูตรใหม่ด้วยการจัดแบ่งโรงเรียนออกเป็นกลุ่มมาจนกระทั่งปัจจุบัน กลุ่มโรงเรียนต่าง ๆ มีอยู่ทั่วประเทศ บางแห่งจัดให้มีการประชุมร่วมมือกันทางวิชาการแทบทุกสาขาวิชาเป็นประจำ เพื่อร่วมมือช่วยเหลือกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และส่งเสริมประสิทธิภาพการสอนของครูประจำการภายในกลุ่ม หากแต่ยังมีได้ร่วมมือกันอย่างจริงจังในด้านสื่อการสอนหรือเทคโนโลยีทางการศึกษา ซึ่งเข้ามามีบทบาทมากขึ้นต่อการจัดการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรใหม่ โดยเฉพาะในภาวะปัจจุบันที่สภาพเศรษฐกิจของประเทศผันแปรจนเป็นผลให้ค่าครองชีพ ราคาเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ มีราคาแพงยิ่งขึ้นเช่นนี้การร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนภายในกลุ่มน่าจะได้รับการส่งเสริมมากขึ้น

ก่อนอื่นผู้เขียนใคร่จะขอหยิบยกแนวคิดการจัดศูนย์สื่อการศึกษามาเป็นพื้นฐานให้ท่านผู้อ่านได้พิจารณาพอเป็นสังเขป ดังต่อไปนี้

* มนัส บุญประกอบ แผนกสื่อการสอน โรงเรียนสาริต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒปทุมวัน

ศูนย์สื่อการศึกษาคืออะไร

ศูนย์สื่อการศึกษา เป็นแหล่งกลางที่ทำหน้าที่จัดเก็บรวบรวม และให้บริการสื่อการสอน ให้ข้อสนเทศ ให้คำปรึกษา และให้คำแนะนำเกี่ยวกับสื่อการสอนเพื่อช่วยให้การสอนเกิดประสิทธิภาพ

หน้าที่ของศูนย์สื่อการศึกษาโดยทั่วไปจึงมีหน้าที่หลักอยู่ 5 ประการ¹ คือ

1. ให้ข้อสนเทศ
2. ให้การศึกษาและการฝึกอบรม
3. บริการจัดหา
4. บริการการผลิต
5. การช่วยเหลืออื่น ๆ

1. การให้ข้อสนเทศ ได้แก่ การให้ข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับสื่อทัศนูปกรณ์ เทคนิคการใช้ความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ เกี่ยวกับสื่อทัศนูปกรณ์ ความสะดวก และบริการต่าง ๆ ที่ศูนย์จัดหาให้ การให้ข้อสนเทศควรจัดทำอย่างสม่ำเสมอให้กับผู้มาขอใช้บริการ

2. ให้การศึกษาและการฝึกอบรม อาจจัดให้คำแนะนำ การประชุม การสาธิต การฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้สื่อทัศนูปกรณ์ การผลิตสื่อทัศนวัสดุ การให้การศึกษาและฝึกอบรมนั้น ควรจัดทำเป็นกระบวนการแต่มีค่าใช้จ่ายเพียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

3. บริการจัดหา หมายถึง การจัดเก็บรักษา ซ่อมบำรุง จัดส่งและนำเครื่องมืออุปกรณ์ไปบริการแก่ครู อาจารย์ได้ตามเวลาและสถานที่ที่ต้องการ

4. บริการการผลิต จัดผลิตสื่อการสอนต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น ผลิตวัสดุกราฟิก ภาพถ่าย แผ่นภาพโปร่งใส ฟิล์มสตริป สไลด์ ภาพ-

ยนตร์ บันทึกเสียง บันทึกภาพโทรทัศน์ การจัดทำรายการวิทยุ หรือโทรทัศน์ เป็นต้น ขอบข่ายของการผลิตขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน งบประมาณ และกำลังคน

5. การช่วยเหลืออื่น ๆ เช่น ช่วยเหลือครูอาจารย์ในการเลือกสื่อทัศนูปกรณ์ จัดเจ้าหน้าที่ช่วยในการควบคุมเครื่องมือต่าง ๆ ช่วยจัดหาเครื่องมือ สื่อการสอนสำหรับการสอนของครู อาจารย์ ช่วยจัดเตรียมการใช้เครื่องมือ ช่วยจัดนิทรรศการ เป็นต้น

ศาสตราจารย์ สำเภา วรางกูร อดีตหัวหน้าภาควิชาสื่อทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จำแนกประเภทศูนย์สื่อการศึกษาออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. ศูนย์สื่อทัศนศึกษา
2. ศูนย์วัสดุการศึกษา
3. ศูนย์สหการสื่อการศึกษา²

1. ศูนย์สื่อทัศนศึกษา ศูนย์สื่อการศึกษาแบบนี้มีลักษณะเอกเทศเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานต่าง ๆ ด้านสื่อทัศนศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นการเฉพาะ โดยมี สถานที่ บุคลากร วัสดุ เครื่องมือ ตลอดจนมีการบริหารงาน การจัดให้บริการทางด้านสื่อทัศนศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นของตนเองทั้งหมด หัวหน้าหน่วยงานจะต้องมีความรู้ความสามารถทางด้านสื่อทัศนศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษาโดยเฉพาะ ตัวอย่างชื่อของหน่วยงานที่มีผู้ใช้ เช่น ศูนย์สื่อทัศนศึกษา แผนกสื่อทัศนศึกษา หน่วยสื่อทัศนูปกรณ์ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ศูนย์สื่อการศึกษา ศูนย์เอกเทศที่เหมาะสมกับสถาบันระดับอุดมศึกษา แต่ก็มีโรงเรียนมัธยมศึกษาหลายแห่งนิยมจัดในลักษณะนี้

¹ Robert E. De Kieffer, *Audiovisual Instruction* (New York: The Center for Applied Research in Education, 1965), pp: 100-102.

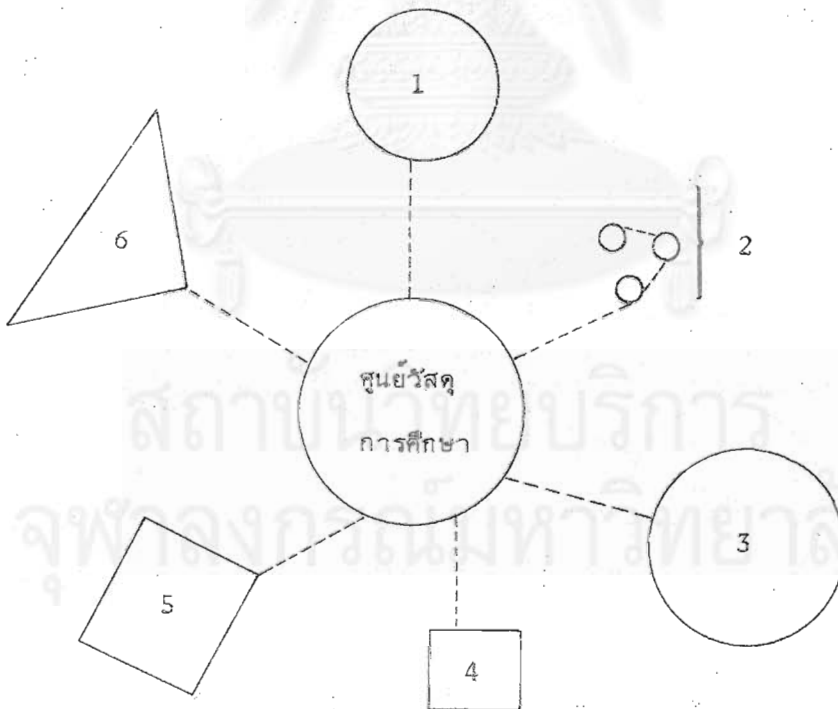
² สำเภา วรางกูร ข้อสรุปสุดท้าย

2. ศูนย์วัสดุการศึกษา เป็นหน่วยงานร่วมกันระหว่างห้องสมุดกับงานโสตทัศนศึกษาอาจเรียกชื่อว่า หน่วย/ศูนย์/ห้องวัสดุการศึกษา มีชื่อเรียกเป็นภาษาอังกฤษต่างกันไปหลายชื่อ เช่น Instructional Materials Center, Educational Materials Center, Learning Materials Center, Media Center, Educational Media Center, Resources Center, School Resources Center, Educational Resources Center, Educational Services Center, Library Audiovisual Center, School Library Resources Center เป็นต้น

ภายในศูนย์แบบนี้มีวัสดุการศึกษา 2 ประเภท ได้แก่ หนังสือกับโสตทัศนและเทคโนโลยีอุปกรณ์ ส่วนการจัดสถานที่ดำเนินงานบริหารงานต่าง ๆ โดยใช้บุคลากรร่วมกัน หัวหน้าหน่วยงานประเภทนี้อาจเป็นบรรณารักษ์ หรือโสตทัศนารักษ์ (Audiovisual Librarian) ทั้งนี้แล้วแต่ความเหมาะสม ศูนย์วัสดุ

ศึกษานี้เหมาะกับการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

แนวคิดของการจัดศูนย์สื่อการศึกษาแบบที่สองนี้เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและมีการนำนวัตกรรมการศึกษาเข้ามาใช้ เช่น การจัดทำมีพื้นที่ภายในศูนย์เพื่อการศึกษาเป็นรายบุคคล การเรียนเป็นกลุ่มย่อย การเรียนการสอนเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ในประเทศอังกฤษมี Resources Center อยู่ในห้องสมุดของโรงเรียนทุกระดับ และทุกโรงเรียน หัวหน้างานเป็นบรรณารักษ์ ตัวอย่างในประเทศไทย เช่น สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นหน่วยงานที่ผนวกหน่วยงาน 3 หน่วย ซึ่งเป็นฝ่ายให้บริการความรู้มาไว้ในบริเวณเดียวกัน ได้แก่ หอสมุดกลาง หน่วยโสตทัศนศึกษากลาง และหอเอกสารประเทศไทย

แผนภาพแสดงบริเวณเนื้อที่องค์ประกอบที่ควรจัดภายในศูนย์วัสดุการศึกษา

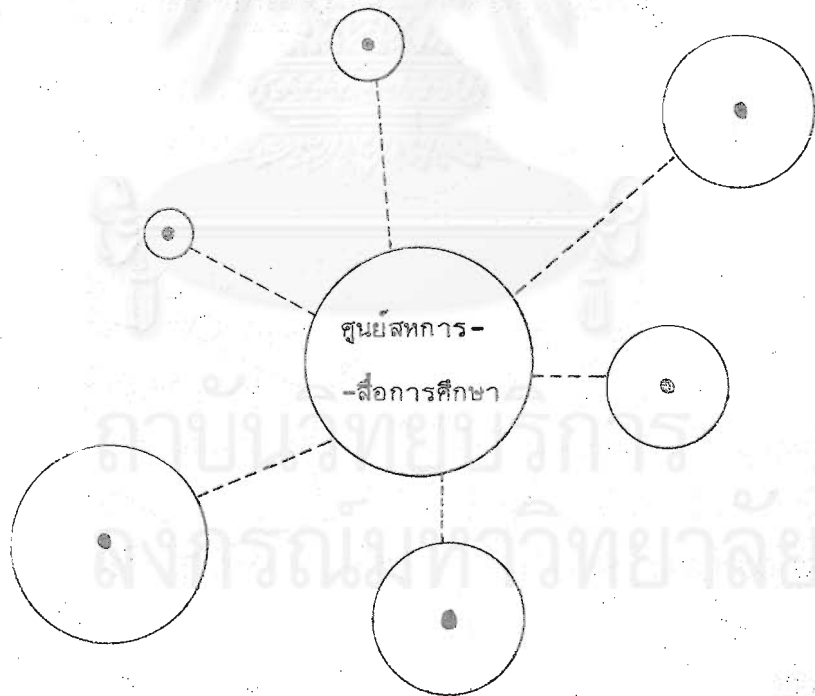
1. ห้องเรียน
2. ห้องเรียนรายบุคคล/ศึกษาด้วยตนเอง
3. เนื้อที่สำหรับบริการเรียนกลุ่มใหญ่
4. ห้องปฏิบัติการ
5. ห้องเตรียมการสอนสำหรับครู
6. ห้องพิเศษต่าง ๆ เช่น ห้องส่งกระจายเสียง ห้องจัดรายการโทรทัศน์วงจรปิด

3. ศูนย์สหการสื่อการศึกษา ศูนย์สื่อการศึกษาแบบที่สามนี้ เป็นศูนย์โสตทัศนและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เกิดจากความร่วมมือกันระหว่างสมาชิกของกลุ่มโรงเรียนกลุ่มเดียวกันศูนย์นี้จะทำหน้าที่เป็นหน่วยกลางให้บริการ จัดหาวัสดุ และโสตทัศนอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการผลิตสื่อการสอน จัดประชุมสัมมนา เผยแพร่แนวความคิดใหม่ ๆ ทางเทคโนโลยีการศึกษาให้แก่คณาจารย์ในกลุ่มโรงเรียนของตน

ศูนย์แบบนี้เหมาะกับโรงเรียน หรือสถานศึกษาที่อยู่กันเป็นกลุ่มในทำเลที่มีการติดต่อและคมนาคมถึงกันได้โดยสะดวก การร่วมมือกันอาจทำได้หลายประการ อาทิ การมีอาคารสถานที่ปฏิบัติงาน บุคลากรปฏิบัติงานในรูปของคณะกรรมการ หรือผู้แทนโรงเรียนในกลุ่มมาร่วมดำเนินงานมีศึกษานิเทศก์ทางเทคโนโลยีการศึกษา

จากศูนย์ที่จะไปช่วยโรงเรียนต่าง ๆ ของกลุ่ม มีสื่อการสอน เครื่องมืออุปกรณ์การสอนที่จะใช้กับโรงเรียนต่าง ๆ ของกลุ่มร่วมกัน บริการผลิตสื่อการสอนฝึกอบรมความรู้ทางเทคโนโลยีการศึกษาให้กับโรงเรียนต่าง ๆ ในกลุ่ม จัดทำงบประมาณและออกค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของศูนย์ร่วมกัน เมื่อคิดโดยเฉลี่ยแล้วจะประหยัดกว่าที่จะให้แต่ละโรงเรียนต่างดำเนินการกันเอง ในปีแรกอาจจะลงทุนสูงแต่ในระยะยาวจะน้อยลงเป็นการใช้เงินน้อย แต่ได้ประโยชน์ตอบแทนจากการบริการของศูนย์มากมาย

ศูนย์สหการสื่อการศึกษานี้จะทำหน้าที่ประสานงานกับศูนย์วัสดุการศึกษาที่มีประจำอยู่ตามโรงเรียนในกลุ่มเดียวกัน

- แทนโรงเรียนขนาดต่าง ๆ กัน และมีศูนย์วัสดุการศึกษาอยู่ประจำในโรงเรียนนั้น โรงเรียนแต่ละแห่งอยู่ห่างไกลจากศูนย์เป็นระยะทางแตกต่างกัน

เมื่อกลับมาพิจารณาการร่วมมือกันทางวิชาการของกลุ่มโรงเรียนดังกล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาได้ แต่การส่งเสริมคุณภาพของโรงเรียนให้ทัดเทียมกันได้อย่างรวดเร็ว

และประหยัดในยุคนของแพง ซึ่งมีแนวโน้มว่าราคาสินค้าทั้งหลายจะยิ่งสูงขึ้น ไปเรื่อย ๆ เช่นนี้ ทางออกที่น่าจะกระทำได้อย่างแท้จริงก็คือ กลุ่มโรงเรียนต่าง ๆ ควรหาทางร่วมกันจัดหาสื่อการสอน ผลิต และใช้บริการ

โสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน จะเป็นการประหยัดเงิน
งบประมาณและเปิดโอกาสให้โรงเรียนขนาดเล็กที่มีกำ
ลังงบประมาณน้อย ได้หมุนเวียนการใช้สื่อการสอนที่ดีมี
คุณภาพอย่างทั่วถึงและคุ้มค่า ทั้งนี้โดยการจัดบริการ
เป็นระบบและมีกระบวนการดำเนินการปฏิบัติงานในรูป
ของศูนย์สหการ สื่อการศึกษา ซึ่งน่าจะดีกว่าต่างฝ่าย
ต่างจัดทำของตนเองเป็นแบบศูนย์เอกเทศ กรณีที่ภาย

ในกลุ่มโรงเรียนมีศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาอยู่แล้ว
อาจคิดดัดแปลงเป็นศูนย์บริการกลางที่เกิดจากลงทุน
ร่วมกัน ของโรงเรียนสมาชิกโดยไม่คิดหาผลกำไรเพื่อ
เป็นแหล่งกลางในการจัดหา ผลิตสื่อการสอน กั้นคว
วิจัย สื่อการสอน ตลอดจนให้บริการยืมสื่อการสอน
และเป็นศูนย์ประสานงานเรื่องสื่อการสอนระหว่างสมาชิก
ในกลุ่มโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- คณะนิติศาสตร์ปริญาเอก ปีที่ 1 สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
การศึกษาเพื่อสังคมไทย 2523 (อัครสำเนา).
- แจ่มจันทร์ ปรีชาวนิชย์ "ปัญหาและความต้องการสื่อการสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดราชบุรี ในการใช้หลักสูตร 2521" วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศน-
ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- มนัส บุญประกอบ "โครงการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาแบบคอนโซลเทียม สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษากลุ่มที่ 1"
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2525.
- สุภกัญญา สุจริตจิต "ปัญหาการเรียนการสอนกลุ่มบูรณาการตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของครูประถม
ศึกษาปีที่ 1 ประจำจังหวัดนครราชสีมา" ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย, 2521.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กองส่งเสริมและเผยแพร่การศึกษา ฝ่ายเผยแพร่การศึกษาและประสาน
งาน นโยบายการศึกษาของไทย กันยายน 2524 (อัครสำเนา)